

HØRINGSUTTALELSE TIL NOU 2026: 4 KJERNEKRAFT I NORGE?

Naturvernforbundet viser til Energidepartementets høring av NOU 2026: 4 Kjernekraft i Norge?

Vi takker Kjernekraftutvalget for en omfattende og grundig utredning. Utredningen gir et godt grunnlag for å konkludere med at Norge ikke bør starte en prosess med sikte på å etablere kjernekraft nå. Samtidig støtter vi at Norge opprettholder og videreutvikler uavhengig kompetanse om kjernekraft, særlig innen atomsikkerhet, beredskap, avfallshåndtering og tilsyn.

Naturvernforbundet støtter i all hovedsak utvalgets grundige utredning. Naturvernforbundet er enig med utvalget om at kjernekraft ikke kan bidra med økt produksjon på kort sikt og dermed heller ikke bidra til å nå klimamål i 2030 og 2035. Med den store andelen vannkraft med magasiner i Norge er kjernekraft heller ikke kritisk nødvendig for å dekke behovet for balansekraft.

Utgangspunktet vårt er at kjernekraft ikke skal være et førstevalg i norsk energi- og klimapolitikk, men at det kan vurderes som en siste utvei dersom det skulle bli nødvendig for å oppnå full dekarbonisering i Norge. En eventuell etablering må i så fall skje under strenge krav til sikkerhet og en trygg og ansvarlig håndtering av radioaktivt avfall.

Overordnet vurdering

Å etablere kjernekraft i Norge vil innebære store og langsiktige forpliktelser. Kjernekraftutvalget legger til grunn at det vil ta minst 20 år å etablere produksjon i Norge. Samtidig mener utvalget at kjernekraft ikke er samfunnsøkonomisk lønnsomt etter dagens kostnadsutsikter og vil først og fremst være relevant for et mulig økt energibehov etter 2050.

Et av de to hovedspørsmålene i mandatet til Kjernekraftutvalget var: «Hvilken rolle kan kjernekraft spille i det norske energisystemet?»

Et sentralt spørsmål er hvordan ønskene om økt kraftforbruk og dermed økt kraftproduksjon er i tråd med målene i den internasjonale naturavtalen og målet om at Norge skal være et lavutslippssamfunn i 2050, jmfør utredningen fra Klimautvalget 2050.

I naturavtalen har Norge forpliktet seg til økt naturvern og økt restaurering av natur. Klimautvalget 2050 konstaterte at det er mangel på en rekke ressurser, og at selv med bruk av en rekke energikrevende utslippsreduserende teknologier er det ikke mulig å oppnå målet om

90–95 prosents utslippsreduksjon innen 2050. Utvalget fant det lettere å argumentere for et lavenergisamfunn enn et høyenergisamfunn for at Norge skal bli et lavutslippssamfunn. Utvalget anbefalte et nasjonalt mål for forbruk for å bli et lavutslippssamfunn. Endring i forbruksmønstre vil kunne føre til at energibehovet blir mindre.

Kraftbehovet er med andre ord ikke en naturgitt størrelse. Og det påvirkes av valg vi tar, blant annet om nye næringer og endringer for eksisterende. Det er ikke gitt at vi skal møte enhver ny etterspørsel etter energi med ny produksjon. Datasentrenes svært store etterspørsel etter kraft gjør dette problemet tydelig. Vi trenger derfor en strengere prioritering av bruken av kraften vi allerede har. Samtidig etterlyser vi en større satsing på energieffektivisering, som kan frigjøre både kraft og kraftnett raskt.

Kjernekraft har noen fortrinn, blant annet med mindre arealbehov sammenlignet med andre teknologier for kraftproduksjon, men også en del ulemper. Kjernekraftutvalget konkluderer med at Norge ikke bør starte en prosess med sikte på å etablere kjernekraft nå. Utvalget fant at kjernekraft ikke er samfunnsøkonomisk lønnsomt etter dagens kostnadsutsikter, og at kjernekraft først og fremst vil være relevant for et mulig økt energibehov etter 2050.

Her etterspør vi en sammenligning av alternativer, inkludert energieffektivisering. Alle alternativer skal dekke etterspørsel etter krafttilgang med samme forsyningssikkerhet, der også naturbelastningen ved nødvendige nett- og balanseringstiltak inngår.

Vår viktigste innvending er ikke knyttet til kjernekraft isolert sett, men til forestillingen om at stadig vekst i energiforbruket er en gitt utvikling som må møtes med mer kraftproduksjon. Kjernekraftutvalget synes å akseptere premisset. Naturvernforbundet vil understreke at behovet for mer kraft kan styres, og at vekst i energiforbruket ikke er et mål i seg selv. Energi er en knapp ressurs vi må forvalte klokt. Målet må være velferd, verdiskaping og en samfunnsutvikling innenfor naturens tålegrenser.

Teknologisk modenhet

Utvalget legger med rette stor vekt på at det er forskjell mellom teknologi som er under utvikling, og teknologi som er kommersielt tilgjengelig i dag. Vi ba i et innspill vi sendte utvalget i januar 2025, om at utvalget måtte vurdere teknologienes modenhet og et realistisk tidsperspektiv, slik at uprøvde teknologier ikke behandles som om de allerede skulle være kommersielt tilgjengelige. Dette er viktig for å ha en redelig politisk debatt om realismen i å utvikle norsk kjernekraft i et mellomlangt tidsperspektiv.

Antatte forbedringer og forventede kostnadsreduksjoner kan ikke legges til grunn. Naturvernforbundet mener derfor at beslutninger er nødt til å bygge på dagens kommersielt og teknologisk dokumenterte løsninger. Samtidig savner vi en vurdering av hvilken betydning umodne teknologier (Generasjon V), som saltsmeltereaktorer, kan få.

Avfallshåndtering, dekommisjonering og deponering

Naturvernforbundet støtter konklusjonen om at avfallshåndtering må integreres i planleggingen fra starten av. Vi støtter også prinsippet om at eier må ha fullt ansvar for finansiering av dekommisjonering, avfallshåndtering og sluttdeponering.

Dermed er et eventuelt fremtidig kjernekraftverk nødt til selv å kunne finansiere behandling av radioaktivt avfall, mellomlagring, sluttdeponering, dekommisjonering, etablering, drift og overvåking av deponier, forsikringskostnader, myndighetenes kostnader knyttet til regulering og tilsyn og kostnader ved uforutsett tidlig stenging. Lagring og deponering av brukt brensel og den svært lange tidshorisonen teknologiens konsekvenser strekker seg over, skiller kjernekraft fra andre energikilder.

Det må ikke være mulig å skyve kostnadene over på staten dersom et anlegg må stenge tidligere enn planlagt. Derfor har Naturvernforbundet tatt til orde for en fondsløsning og en særskilt økonomisk garanti som kan dekke kostnader hvis et anlegg må stenge tidligere enn planlagt. Dersom vi undervurderer disse kostnadene, er det fremtidige generasjoner som sitter igjen med regningen.

Naturvernforbundet mener det må være et grunnleggende krav at et kjernekraftverk ikke kan gis konsesjon uten en troverdig og finansiert plan for hele avfallsløpet og en realistisk prosess for etablering av deponi. Ny norsk kjernekraft må betale for håndtering av eget atomavfall.

Sikkerhet, regulering og myndighetsansvar

Naturvernforbundet støtter utvalget i at et omfattende og permanent system for sikkerhet, beredskap og myndighetstilsyn er nødvendig for å skulle etablere kjernekraft i Norge. Dette vil utgjøre en betydelig kostnad, som bør komme tydeligere frem i den offentlige debatten. Dette er en vesensforskjell mellom kjernekraft og andre former for energiproduksjon.

Utvalget konkluderer også med at sikkerhet og beredskap gjør det kostbart å bygge kjernekraft i små skala fordi kostnadene ved et myndighetsapparat uansett vil være store og dermed bli fordelt på få anlegg eller lite produksjon. Dette myndighetsapparatet må være helt uavhengig fra aktørene som ønsker å bygge ut kjernekraft. Samtidig skal ikke fellesskapet ta en uforholdsmessig stor del av kostnadene.

Når det gjelder krav til sikkerhet, uavhengig tilsyn og finansiering, bør det skilles mellom kostnader Norge uansett må bære for forskningsreaktorene og avfallet etter dem, og merkostnader ved eventuell kjernekraftproduksjon. Muligheten for felles løsninger bør også vurderes. En kjernekraftindustri kan bidra til å finansiere felles infrastruktur og dermed muligens redusere statlige kostnader dersom løsningene er egnet og kostnadsdelingen sikrer dette. Det er rimelig at næringen dekker egne kostnader og en forholdsmessig andel av felleskostnadene.

Sikkerhet og beredskap er viktig også for andre energikilder. Det særegne ved kjernekraft er kravene til nukleær sikkerhet og strålevern samt kontroll med nukleært materiale for å hindre spredning av atomvåpen eller at nukleært materiale kommer i hendene på terrorister.

Utvalget viser til at IAEA gjennom inspeksjoner og overvåking skal avdekke om deklart nukleært materiale har forsvunnet. Risikoen er nærmere omtalt i kap. 11.1.5. Vi stiller spørsmål ved om tiltakene som er beskrevet, er tilstrekkelig for å hindre at nukleært materiale kommer i hendene på terrorister og savner en mer inngående analyse av dette. Vi viser også til utvalgets omtale av hendelsene rundt det ukrainske kjernekraftverket i Zaporizjzja.

Kjernekraft er preget av lav sannsynlighet for alvorlige ulykker, samtidig som konsekvensene kan være store. Det betyr at risikoen kan være betydelig, selv om sannsynligheten er lav.

Tekniske risikoanalyser sier lite om hva som er akseptabelt, hvem som bør bære risikoen, eller hvilke hensyn som skal veie tyngst når verdier står i konflikt. Tradisjonelle nyttekostnadsanalyser fanger ikke opp verdier som naturtap, generasjonsrettferdighet og risiko som vanskelig lar seg måle eller sammenligne på en felles skala.

Naturvernforbundet er enig med utvalget i at samfunnsaksept er en grunnleggende forutsetning for introduksjon av kjernekraft i Norge.

Miljøvirkninger, arealbruk og krav til plassering

Kjernekraftverk utmerker seg ved et lavt og konsentrert arealbeslag sammenlignet med mange andre kraftproduksjonsteknologier. I tillegg unngås klimagassutslipp ved drift. Men fisjonsreaktorer har også en rekke ulemper, som radioaktivt avfall og risiko for ulykker, krig og terror.

I Norge er det lite med tilgjengelige industriarealer som kan brukes til bygging av kjernekraftverk. Nye anlegg må derfor etableres på eksisterende gråarealer eller helt nye områder. Dette stiller ekstra krav til grundige vurderinger i planprosessen, blant annet av arealtyper, naturverdier og miljøvirkninger, også knyttet til bruk og utslipp av kjølevann.

Et åpent kjølesystem fører til termisk forurensning i form av temperaturøkning som påvirker det akvatiske økosystemet hvor det oppvarmede vannet slippes ut. Ved tørke kan restriksjoner på utslipp av oppvarmet vann til elver og innsjøer føre reduksjon i produksjon fra kjernekraftverk.

Uran er ikke bare et brenselsspørsmål. Det er også et spørsmål om arbeidsmiljø, gruvedrift, urfolksrettigheter, vannforurensning, avfall og internasjonale forsyningskjeder og sikkerhet. Selv om kjernekraft ofte omtales som utslippsfri i driftsfasen, starter verdikjeden i gruver og prosessanlegg, som kan gi betydelige lokale helse- og miljøbelastninger. De viktigste miljøutfordringene er knyttet til avgangsmasser, vann, radioaktive rester og langvarig etterdrift.

Oppfølging av NOU 2026:4

Naturvernforbundet vil peke på tre temaer i oppfølging av NOU 2026:4:

- Avklare hvorvidt om mer fossilfri energi gir mindre bruk av fossil energi.
- Vurdere hvilken betydning kjernekraftverk på kysten kan ha for omdømmet for blant annet norsk sjømateksport. I Dounreay-saken i 1987, med planer om å gjøre det

nedlagte kjernekraftanlegget til avfallsplass for atomavfall, var det stor uro i kystområder, Skottland, Orknøyene, Shetland og Vestlandet.

- Vurdere risiko for terror, hybrid krigføring og militære angrep som kan medføre alvorlig skade på mennesker, miljø og samfunnskritisk infrastruktur.

Naturvernforbundet støtter dermed hovedkonklusjonen i Kjernekraftutvalgets anbefalinger om at det ikke er grunnlag for å starte prosessen med etablering av kjernekraft i Norge nå.

Med vennlig hilsen

Naturvernforbundet



Pernille Bonnevie Hansen
fungerende leder